

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. VII. Manasses Romæ in concilio causam suam tuetur, suspensionisque sententiam, in se Augustoduni latam, a Pontifice rescindi obtinet: quid tum præterea egerit, et qui tandem Brunonem in pristinum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A abiret, fuisse ex jam dictis versatos. Tres quidem dumtaxat ecclesie Remensis canonicos, Manassem præpositum nimirum, Pontium et Brunonem, qui Manassem archiepiscopum in concilio Augustodunensi anno 1077 accusarint, ac deinde in castrum Reziacense sese receperint, Historie literarie Francie scriptores, qui recessui huic habitam a Brunone cum Radulpho et Fulcio de divitiarum oblectationumque mundi hujus vanitate collationem prævisse autumant, tom. IX, pag. 253 recensent. Verum quid tum?

adjunctis ap-
prime con-
gruat,

129 Assignato ab iis Remensium, qui Manassem accusarint atque in Reziacense castrum se receperint, clericorum numero, unde, Radulphum Viridem et Fulcium nec in castro Reziacensi sub Ebali comitis clientela existisse, nec ibidem cum Brunone collationem, de qua hic, habuisse, consequens sit, standum non est. Remensium enim canonicorum, qui Manassem archiepiscopum accusarint, majorem existisse numerum, hic ipsemet prodit in Apologia sua apud Mabilonium Musei Italici tom. I, part. II, pag. 121 ad Hugonem Diensem sic scribens: Dixistis, ut accusatoribus nostris, scilicet Manasse et sociis, responsuri ad concilium veniremus; et ego dico vobis, quia ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus, quorum unus, scilicet Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Coloniensis in regno Teutonicorum positi canonicus est; cujus societatem non magno opere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Alter vero, id est, Pontius, in Romano concilio, nobis presentibus, est falsatus; et ideo nec uni, nec alteri in ecclesiastico judicio respondere aut volumus aut debemus. Cum ergo, uti ex his verbis intelligitur, plures sane quam tres existierint Remensis ecclesie canonici seu clerici, qui Manassem archiepiscopum accusarint, quique proinde post Augustodunense concilium in castrum Reziacense sese receperint, non est, cur hos inter existisse Radulphum Viridem et Fulcium Monoculum, eamus inficias; quod cum ita sit, non est etiam, cur cum hisce in eodem castro (de quo vide tamen Addenda et Corrigenenda ad pag. 319, num. 124) Sanctus noster illam, de qua hic disserimus, collationem non habuisse putetur.

verosimiliter
jam habue-
rit.

150 Et sane hanc ibidem a Brunone habitam fuisse, suadent, tum quæ huc facientia in medium jam adduxi, tum quæ hic modo adhuc addo. Collatio illa, utpote in qua de mundi vanitate, cæli eternitate, monachicoque habitu assumendo actum, optime quadrat statui, in quo Sanctus post concilium Augustodunense Reziaci fuit; ibi enim tunc ille, bonis a Manasse archiepiscopo spoliatus, fortunam patiebatur adversam, qua pressi mortales terrena despiciere, cælestia æstimare atque ad Deum sese convertere solent. Adhæc ab ipsomet Sancto, sese aliosque diu, quod in collatione illa voverant, adimplere distulisse, verbis supra huc transcriptis indicatur; re autem ipsa factum id est in opinione, qua dictam collationem Reziaci post concilium Augustodunense habitam statui-mus. Sanctus enim, uti infra probabo, certe ante annum 1081 meliori vitæ in eremum secedens sese non dedit; ante autem, quam hoc faceret, triennio ut minimum celebris, de qua hic, cum Fulcio collatio acciderat, uti pronum est ex jam dictis erueri. Fulcius enim secundum hæc cum Ebalo

comite anno 1077 (annus enim 1078, num. 124 per errorem irrepsit) Romam petiit, hoc que illius iter habita cum Brunone post concilium Augustodunense, anno itidem 1077 celebratum, de falsis mundi delectationibus collatio prævit, ut hæc ipso etiam anno 1077 ac proin triennio ut minimum, antequam Sanctus in eremum secederet, acciderit. Reliqua modo, quæ ad litem, a Sancto nostro, atisque Remensis ecclesie clericis Manasse archiepiscopo intentatam, spectant, expediemus.

AUCTORE
C. B.

§ VII. Manasses Romæ in concilio causam suam tueritur, suspensionisque sententiam, in se Augustoduni latam, a Pontifice rescindi obtinet: quid tum præterea egerit, et qui tandem Brunonem in pristinum honorem restituere jussus fuerit.

Cum Manasses, Remensis ecclesie archiepiscopus, Romam ad summum Pontificem, Gregorium VII, ad quem ex dictis appellarat, jam advenisset, benigne ab hoc, ad meliorem frugem hominem rediturum, adhuc sperante, fuit exceptus, causamque suam in concilio, quod ibidem tunc, id est, mense Martio anni 1078, celebratum fuit, presentibus etiam (adi verba ex Manassis epistola num. 125 huc transcripta) Ebalo comite clericisque Remensibus, hunc, ut docui, comitatus, qui pro clero Remensi locuturi advenerant, propugnare est conatus. Quibus ad id præsidii usus sit, litteris proditum non inveni; quo vero successu rem gesserit, ipsemet in Apologia sua apud Mabilonium Opere cit., pag. 119 exponit, ita ibidem ad Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, scribens: Non solum per omnes fere Gallias, verum etiam Italiae et Romæ notum est, qualiter ante hoc biennium (anno scilicet 1077) in eadem provincia a vobis et ab aliis quibusdam in nos violenter ac injuste res gesta est: et ego vim ac præjudicium passus Romam processi, ibique super hoc Romanum et Apostolicum judicium appellavi. Qui vero vos aberatis, jussu domini Apostolici in ipsa regione remansi, et adventum vestrum per XI fere hebdomadas expectavi. Cumque non veniretis, tandem in presentia domni Apostolici, et in concilio generali inter nos et eos, qui ibi loco vestro, utpote a vobis directi, aderant, altercatio habita est, et ex eorum accusatione ac nostra defensione, quidquid passi eramus, temere ac violenter actum esse et constare non debere, judicatum atque correctum est. Hunc in modum Manasses, qui, quamquam in Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, iniquior sit, remque, uti ex jam dictis et porro dicendis liquet, parum sincere exponat, sententiam tamen, in se ab Hugone in concilio Augustodunensi latam, correctam seu rescissam fuisse, recte indicat.

Manasses
suspensionis
sententiam
contra se
latam,

152 Gregorius enim, futurum sperans, ut indulgentia Apostolica ad meliorem frugem Manassem adduceret, a suspensionis sententia, qua Augustoduni

a Pontifice
sub aliquot
conditionibus

AUCTORE
C. B.

Augustoduni fuerat damnatus, hominem absolvit, pristinoque gradui ac officio, certis tamen, quas hic subicit, conditionibus adjectis, restitutum in Gallias remisit. Ita apud Labbeum tom. X Conciliorum docet nos ipsemet Gregorius, in epistola, septimo Idus Martii, Indictione prima, quæ ex supra dictis annum 1078 designat, exarata, sic scribens: Quia consuetudo sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo auctore, licet indigni, deservimus, est quædam tolerare, quædam etiam dissimulare, discretionistemperantiam potius quam rigorem canonum sequentes, causas episcoporum Franciæ atque Burgundiæ, qui suspensi seu damnati a legato nostro Hugone Diensi episcopo fuerant, non sine gravi labore discussimus. Denique Manassem Remensem archiepiscopum, qui in multis accusatus fuerat, seseque a synodis, ad quas Hugo Diensis episcopus eum invitavit, subtraxerat: quia sententia, super eum data, non Romanæ Ecclesiæ gravitate et solita mansuetudine videbatur, in proprium gradum officiumque restituumus, ea quidem ratione, ut supra corpus sancti Petri juraret hoc modo: « Ego Manasses Remensis archiepiscopus pro superbia non dimisi, quod non venerim ad synodum Augustodunensem, ad quam me Diensis episcopus vocavit. Si vocatus nuncio vel litteris Apostolicæ Sedis fuero, nullo malo ingenio et nulla fraude me subtraham, sed veniens diffinitioni et iudicio hujus Ecclesiæ fideliter obediam. Quod si domino Papæ Gregorio vel successori suo placuerit me de objectis ante legatum suum respondere, idem per omnia faciam. Thesauros autem, ornamenta et prædia Rhemensis ecclesiæ mihi commissæ ad honorem ipsius ecclesiæ fideliter tractabo et ad resistendum justitiæ ea non abalienabo. »

anno 1078
rescindit Romæ
obtinuit,

155 Epistola hæc, seu rescriptum, in quo deinde nonnulla alia, ad rem nostram non scientia hucque proinde non necessario transcribenda, sequuntur, ita terminatur: Actum Romæ septimo Idus Martii, Indictione prima; posterior autem nota chronica, clausulæ huic inclusa, annum Christi 1078 (adi quæ num. 116 dicta sunt) designat; ut proinde lata in Manassem, qui sese ex dictis anno 1077 post concilium Augustodunense, alterius concilii, Pictavi (vide apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. Chronicon Viridunense pag. 206) ineunte anno 1078 celebrandi, ut ad hoc citatus, tempore non expectato, Romam contulerat, suspensionis sententia, cum ibidem per 11 fere hebdomadas (adi ejus verba, num. 151 huc transcripta) Hugonis Diensis adventum præstolatus fuisset, jam inde ab anni 1078 mense Martio sub conditione, quam verba proxime huc transcripta involvunt, per Gregorium VII, summum Pontificem, fuerit rescissa. Verum hæc, qua erga Manassem, simoniacum antistitem, usus est Gregorius, indulgentia ac benignitas Hugoni Diensi episcopo ac Sedis Apostolicæ in Galliis legato verosimillime non parum displicuit. Fas est id colligere ex epistola, ad supremum illum Ecclesiæ Pastorem post celebratum anno 1078 Pictaviense concilium ab eodem Hugone, licet non de Manasse, scripta, in qua is sub finem apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 567 ita loquitur: Provideat itaque Sanctitas vestra, ne diutius tam opprobriose nobis impropereetur, quod simoniaci vel quicumque criminosi a nobis suspensi vel depositi aut etiam damnati libenter currunt Romam, et ubi debe-

rent sentire ampliorem rigorem justitiæ, inde reportant quasi misericordiam pro voluntate. Et qui antea nec in levibus præsumperunt peccare, postmodum exercent aptissimam negotiationem cum tyrannide in commississimæ ecclesiis.

154 His porro verbis etiam docet, simoniacos tunc ex indulgentia, quam Romæ fuissent experti, deteriores atque insolentiores evasisse; quod quam verum esset, suo agendi modo Manasses luculenter ostendit. Etsi enim, sese de objectis sibi criminibus, si quando id Pontifici placuisset, Apostolico legato responsurum, juramento Romæ edito, sanctissime (adi verba Gregorii Papæ num. 152 huc transcripta) promississet, viz tamen a concilio Romano, in quo ex dictis anno 1078 auditus absolutusque fuerat, in Gallias erat reversus, cum ad Pontificem, ad quem ei aliis de causis scribendum erat, dedit epistolam, in qua præter querelas, verbis num. 125 datis expressas, quas contra Ebalum comitem, Manassem præpositum aliosque Remenses clericos hujus sequaces defert, ex ecclesiæ suæ privilegii contendit, sibi tantum vel ipsimet Pontifici vel hujus legatis, qui Itali essent aut Romæ saltem educati, de objectis criminibus respondendum. Ita scilicet Manasses Hugonis Diensis, nec in Italia nati, nec Romæ educati, a quo ne iterum ad concilium aliquod de objectis criminibus se purgaturus citaretur, maxime metuebat, iudicio sese subducere conabatur. Audi, quæ huc facientia in dicta epistola apud Labbeum tom. X Conciliorum pag. 565 in medium adducat.

153 Obsecro etiam, inquit, benevolentiam honoris vestri, ut dignitatem, quam antecessores vestri antecessoribus meis archiepiscopis servaverunt, et privilegiis, aliisque scriptis ad posterorum memoriam reliquerunt, mihi reservare dignemini. Ne irritum aut infractum fiat privilegium, quod ipse dedistis mihi, scilicet ut vobis ipsi interpellatus et non interpellatus respondeam et legatis vestris Romanis, non ultramontanis, qui conjuncti Romanis querunt, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, et sub honestis nominibus cupiditati suæ consulunt, non Ecclesiæ Dei. Unde propter talium pudendas reprehensiones et vocationes mihi, qui totius Galliæ episcopus debeo convocare, liceat confidere de vobis sine legatorum vocatione, donec ad Pascha veniam ad vos, Deo volente. Ita Manasses, ne quando Hugoni, Sedis Apostolicæ legato, de criminibus sibi objectis respondere cogeretur. Verum eum hac in re, acriter etiam, quæcumque sive de Sedis Apostolicæ legatis sive de ecclesiæ Remensis privilegio verbis recitatis scriperat, consultatis, Gregorius minime audivit, etsi interim expostulationum, abs illo contra Ebalum comitem, Manassem præpositum aliosque factorum, rationem habendam duxerit, ut fidem facit tum epistola, qua Manassi respondit, tum altera, quam præterea, cum hoc fecit, ad Hugonem Diensem, suum in Galliis legatum, dedit. Ambæ apud Labbeum, a quo tom. X Conciliorum col. 196 et tribus seqq. recitantur, Undecimo Kalendas Septembris, Indictione prima, quæ hic ex supra dictis annum 1078 designat, datæ notantur; unde consequitur, ut, quam ad Gregorium Papam Manasses archiepiscopus dedit, proxime memorata epistola anno 1078, utpote ambabus hæc anterior, concilioque Romano, quod eodem anno 1078 celebratum fuit, ex dictis posterior, exarata indubie fuerit; quod hic, ut fidem num. 125 datam liberarem, probare est visum.

D

Remosque
reduz episto-
lam, quo le-
gati Aposto-
lici

E

judicio se sub-
trahat, ad
Pontificem
scribit.

F

156 Nunc,

A
Dum hic desiderat, ut pax cum Manasse archiepiscopo ineatur,

156 Nunc, quæ in duabus proxime dictis Gregorii epistolâ verba, ad institutum præsens utcumque facientia, occurrunt, huc transcribo. Talia in priori sunt hæc : De Manasse, qui vos et ecclesiam vestram, quia malefactis non potest, maledictis infestare non cessat, et de ceteris omnibus, super quibus conquestionem vobis colliberit facere, misimus litteras nostras commemoratis confratribus nostris. Diensi videlicet episcopo, et Cluniacensi abbati, ut cuncta studeant diligenter inquirere, sollicite discutere, discussa et indagata ad purum juste, legaliter et canonice judicare; in posteriori vero ista se offerunt : Quia in sanctæ Dei, cui divina dispositione præsidemus, Ecclesiæ regimine sollicite nos vigilare oportet, vestris assiduis precibus nobis ut divinum obtineatis præsidium, deposcimus. Quapropter vos summopere studium adhibere admonendo mandamus, quatinus inquiretis et canonice, prout potestis, finem imponere procuratis negotiis, unde Rhemensis archiepiscopus, confrater noster, suis literis nobis conquestus est. Conqueritur enim de confratre nostro, archiepiscopo Viennensi Warmundo, qui in suo archiepiscopatu presbyteros deposuit, et eosdem restituit.... De Manasse autem, de quo similiter conqueritur, qui OEbali suorumque refugio et auxilio illum et ecclesiam fatigare non cessat, laborate, ut ad pacem redeat, et ab inquietatione Ecclesiæ et persecutione archiepiscopi quiescat. Quod si forte in sua contumacia persistens obedire renuerit, nisi illum justam excusationem habere cognoveritis, quodcumque vobis justius videretur, facite. De aliis autem necessitatibus eundem archiepiscopum (si tamen vobis obedierit) sicut dignum est, adjuvate, eique commissam ecclesiam auctoritate beati Petri (quod et de aliis ecclesiis vos oportet agere) defendite.

desiderio ejus obsequitur Manasses præpositus,

157 Pontifici igitur, quemadmodum ex hisce epistolâ, quam ad Hugonem Diensem dedit, verbis potissimum apparet, in votis fuit, ut, si qua ratione fieri id posset, Ebalus Reiciacensis comes et Manasses ecclesiæ Remensis præpositus cum Manasse archiepiscopo in gratiam redirent. Hinc porro factum conjicio, ut Manasses præpositus, voluntatis pontificiæ sive per Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, sive per ipsummet archiepiscopum Manassem factus certior, concordiam cum hoc inierit, quam ipsemet simoniacus is antistes in sua apud Mabilonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 121 sæpissime jam laudata Apologia commemorat his verbis : Dico vobis, quia ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus, quorum unus, scilicet Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Colonien-sis, in regno Teutonicorum positi, canonicus est; cujus societatem non magnopere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia, quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Alter vero, id est, Pontius, in Romano concilio, nobis præsentibus, est falsatus; et ideo nec uni, nec alteri in ecclesiastico judicio respondere aut volumus aut debemus; in hac autem conjectura magis adhuc confirmor ex eo, quod, quando post Pontifici placuit, ut anno 1080 Lugduni concilium ad discutendam decidendamque Manassis archiepiscopi causam celebraretur, huc iterum Manasses præpositus, voluntatis Pontificiæ observantissimus, Octobris Tomus III.

sese stiterit, unusque etiam ibidem e simoniaci illius antistitis, cum quo ex dictis pacem jam ante inierat, accusatoribus exstiterit, uti colligendum videtur ex Gregorii VII, quæ apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 241 exstat, epistola, ad Manassem, archiepiscopum Remensem, postquam hic in dicto Lugdunensi concilio exauctoratus fuisset, Indictione tertia, id est ex supra dictis, anno 1080 conscripta; e qua etiam apparet, Manassem præpositum bonis suis, in quæ pace cum Manasse archiepiscopo inita, restitutus verosimillime fuerat, iterum ab hoc, quod ejus sese in concilio Lugdunensi accusatoribus denuo junxisset, fuisse spoliatum.

158 In ea enim Pontifex ita loquitur : Pur-gandi licentiam tibi indulgemus, ea videlicet conditione, ut Manassæ et Brunoni, qui pro justitia contra te locuti fuisse videntur, rebus suis in integrum restituitis, usque ad ascensionem Domini proximam Rhensem ecclesiam a tota occupatione ex toto liberam deseras. Porro Manasses præpositus non tantum post duas epistolas num. 153 memoratas, quarum alteram Gregorius Papa ad Manassem archiepiscopum, alteram ad Hugonem, suum in Galliis legatum, undecimo Kalendas Septembris, Indictione prima seu anno 1078 dedit, cum Manasse, Remensi archiepiscopo, pacem inivit; verum etiam ad eum Remos, aliorum clericorum Remensium, qui cum eo et Brunone ex hac urbe anno ex dictis 1076 aut sequenti excesserant, nomine tractaturus, sese contulit remque composuit. Ita colligo ex sæpissime laudata Manassis archiepiscopi Apologia, in qua hic apud Mabilonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 121 primo sic loquitur : Ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus etc.; ac deinde pag. 122 ita habet : Quamvis nullam a prædicto Manasse et sociis speremus accusationem, eo quod ipsi, nisi forte hujus concilii occasione ad vomitum redeunt, nobiscum fecerunt concordiam compositionem, exceptis duobus, ut dixi, Brunone et Pontio, quibus juxta præcedentem rationem respondere nec volo, nec debeo. Et si aliqui ex eis, quos concordare per Manassæ legationem diximus, illuc, rupta pace, profecti sunt, et contra nos quidpiam dicere volunt, recipiendum non est.

159 Et hæc quidem Manassis præpositi cum Manasse archiepiscopo de pace collatio, utpote post epistolam, a Gregorio ad Diensem episcopum undecimo Kalendas Septembris anno 1078 scriptam, habita, vel ipso hoc anno vel initio sequentis verosimillime evenit; ast an tunc præter Brunonem et Pontium omnes Remenses clerici, cum horum nomine Manasses præpositus cum Manasse archiepiscopo pacem iniisset, Remos pariter, uti ille jam fecerat, redierint, compertum non habeo. Dubitare interim hac de re multum me fuit proxime laudata, quam Gregorius ad Manassem archiepiscopum, in concilio Lugdunensi anno 1080 jam exauctoratum, scripsit, epistola. In hac enim Manassi archiepiscopo Gregorius præscribit, ut clericos... (Remenses videlicet, quos Manasses improbis suis moribus Remos relinquere coegerat) qui tanto tempore pro justitia exilium passi sunt, in ecclesia secure Deo servire permittat. Ut sit, ex memorata pace, quam Manasses præpositus aliique Remenses clerici cum Manasse archiepiscopo inierant, factum conjicio, ut Bruno et Pontius, quod in eam, ut recitata num. 157 e Manassis Apologia verba fidem faciunt,

AUCTOR
C. B.

aliorumque etiam nomine pacem cum archiepiscopo inii.

E

F
Facto non consentiens Bruno Reiciaco

AUCTORE
C. B.

faciunt, consentire noluerant, a Manasse præposito reliquisque Remensibus clericis, huic consentientibus, sese sejunxerit, alioque concesserint, maxime forte, quod Ebalus comes, sub cuius clientela Reiciaci erant, pacem etiam cum Manasse tunc inisset, uti suspicari me facit epistola, a Gregorio Papa (ad Labbeum tom. X Conciliorum, col. 263) anno 1080 ad Ebalum scripta, in qua huic ille imperat, ut a pestifera amicitia illius (Manassis tum exauctorati) amodo se retrahat.

Coloniæ patriam suam, ut verosimilius apparet, repetiit, cumque deinde

140 Et Brunonem quidem (de Pontio enim nihil hic attinet dicere) Reiciaco Coloniæ tunc reperiit, ibique in S. Cuniberti ecclesia canonicis fuisse adscriptum, vero mihi admodum simile apparet, quod in Apologia sæpissime jam laudata, quam Manasses archiepiscopus anno 1080 aut certe sub præcedenti suam scripsit, Cunibertinus canonicus existisse dicatur his verbis: Bruno nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Coloniensis in regno Teutonorum positi canonicus est: quæ verba, ut § 5 docui, ita verosimilius accipienda sunt, ut significant, Sanctum tum, id est, anno 1079 aut sequentis initio, cum hæc Manasses scripsit, Cunibertinæ ecclesiæ canonicum fuisse. Verum, etsi res ita haberent, Sanctusque adeo in Gallis non amplius versaretur, a lite tamen, quam Manassi, simoniaco antistiti, una cum aliis Remensibus clericis intenterat, non destitit. Res ex modo dicendis patet. Pontifex, ut supra vidimus, Hugoni Diensi anno 1078 undecimo Kalendas Septembris seu 22 Augusti in mandatis dederat, ut querelis, a Manasse Remensi archiepiscopo ad se delatis, occurreret, eumque, si dicto obsequens esset, adjuvaret.

concilium, quod Trevis indictum fuerat, locus non fuisse,

141 Epistolæ autem, qua hoc Hugoni injungebat, addiderat, uti ipsemet in hac post verba num. 156 huc transcripta testatur, exemplar epistolæ alterius, quæ Manassem scripta, in qua hunc, aliis nonnullis præmissis, ita tandem alloquitur: Interim dilectionem vestram ex parte beati Apostolorum principis Petri admonemus, ut, quem admodum vobis Romæ positus constituimus, coram Diensi episcopo et Cluniacensi abbate, quibus in his vicem nostram commisimus, occasionibus cunctis obstaculisque remotis, super objectis omnibus sitis respondere parati, legaliter satisfacere, canonicè purificari; ne si aliud a vobis (quod absit) agatur, tergiversationi et fugæ et conscientie scelerum, non exactioni justitiæ et æquitatis a pluribus adscribatur; ex hac autem ad Manassem epistola, cum Hugone Diensi a Pontifice communicata, et ex altera proxime dicta, quam hic ad ipsummet Hugonem dedit, Historia literaria Franciæ scriptores tom. VIII, pag. 655 factum suspicantur, ut Hugo concilium, cuius a Manasse in Apologia sua apud Mabilonium Operis jam sæpius cit., pag. 120 mentio fit, Trevis habendum indiderit. Et sane ex verbis, e priori epistola jam recitatis, est, cur id non immerito suspicari queat videri. Verum, utcumque res hæc habeat, concilium equidem Trevis indictum (quam ob causam, ignoro) locum non habuit.

ad aliud Lugduni indictum,

142 Ast cum id Gregorius Pontifex didicisset, Hugoni legato suo, ut alibi ad decidendam Manassæ archiepiscopi causam concilium celebraret, injunxit. Epistola, qua id fecit, apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Novæ Mss. Chronico Viridunensi pag. 205 exstat inserta, hæcque, quæ ad nostrum hic institutum præcipue spectant, verba complectitur: Quia vero in partibus præordina-

tis (Trevis nimirum) concilium celebrare non D potuistis utiliter, competens arbitramur, ut aptum locum diligentia vestra inveniatur, ubi synodo congregata, Remensis archiepiscopi causa examinetur. Et quidem, si idonei accusatores et testes inventi fuerint, quod objicitur ei, canonicè comprobantes, quam justitia dicaverit, sententiam dare absque hesitatione vos volumus. Alioquin si tales personæ fuerint, quæ recipi rationabiliter nequeant, quoniam turpis de eo fama non solum Galliam, verum etiam fere totam replevit Italiam, sex episcopis, quorum vita non notetur infamia, assumptis sibi, si potest, excuset se, et sic purgatus, cum pace in ecclesia sua et propria dignitate remaneat. Hugo legatus, epistola, qua tum hæc, tum alia Pontifex præcipiebat, accepta, concilium, ut loco cit. Chronicon Viridunense seu Hugo Flavinacensis hujus auctor, rei gestæ synchronus, testatur, Lugduni indicit, atque ad id Manassem, Remensem archiepiscopum, citavit.

145 Verum hic, qui jam celebratis Augustodunensi et Pictaviensi conciliis sese sistere noluerat, nec ad Lugduni propediem celebrandum voluit accedere; cum autem, ut supra docuimus, antea Roma, si quando ad concilium de criminibus sibi objectis responsurus a legato Apostolico vocaretur, sese ei obsecuturum, Pontifici juratus promississet, callide ad hunc, ut sese, quod ad indictum a legato Lugduni concilium ire abnueret, utcumque excusaret, dedit epistolam, qua sese timore dissidentis regni ad Lugdunense concilium, ad quod vocatus erat, ire non posse, obtendit, addens etiam, sese, quando tunc essent viæ, Roman iterum petiturum, sententiamque ab ipsomet summo Pontifice pronunciantem cum filiali submissione auditurum. Intelligitur fere hæc omnia ex Gregorii ad Manassem responsoria, in qua is Pontifex apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 235 et seq., data sibi a Manasse verba minime accipiens, hæc illum, quæ huc potissimum faciunt, acriter increpat: Immemor promissionis tuæ, qua Romæ te supra corpus beati Petri obligasti, aliam excusationem obtendis, timore videlicet dissidentis regni ad Lugdunense concilium, ad quod vocatus es, venire non posse. In qua re quantum excusatio tua nutet, liquido valet perpendi...

cui Manasses, etsi a Pontifice, ut id faceret, E

F gravissime monitus,

144 Cum omnia viæ illius pericula, si qua sunt, tutissimis et securissimis ductoribus posses transire, Lugdunensi scilicet archiepiscopo et Lingonensi episcopo, qui fraterna te caritate tractarent, et sine omni formidine ad prænominatum perducerent locum.... Quod si forte ad prædictum concilium non iveris, aurem debitæ obedientiæ matri tuæ Romanæ Ecclesiæ, diu te supportanti non inclinaveris; si quid contra te Diensis cum consensu religiosorum fratrum nostrorum egerit, non solum sententiam in te prolatam non immutabimus, verum etiam Apostolica auctoritate firmabimus. Quod si fraternitati tuæ videbitur prolata sententiæ rationabiliter posse obviari, volumus te magis coram vicario nostro, Diensi videlicet episcopo, aliisque religiosi in patria illa, ubi accusatorum et defensorum major copia invenitur, rationes tuas exponere, quam Romam per tot labores et difficultates, ubi utrumque deest, frustra spe judicii quærere. Interea fraternitatem tuam ex parte omnipotentis Dei per auctoritatem beati Petri monemus, ut, si te in hac causa culpabilem cognoscis, potius quam aliquo sæculari ingenio

te

A te excusandum existimes, studeas animam tuam per dignos poenitentiae fructus liberare.

sistere se noluit, missaque Apologia,

145 Vehemens sane urgensque erat hæc Pontificis oratio: verum Manasses, nihil hac motus, concilio, brevi post, ut videbimus, Lugduni celebrato, sese non stitit, ad Hugonem Diensem, illius præsidem, misisse contentus Apologiam, sæpissime supra jam laudatam, atque a Mabilonio tom. I Musei Italici, part. II, pag. 119 et octo seqq. publici juris factam, in qua, postquam, quæ in causa sua tum Augustoduni, tum Romæ gesta essent, compendio exposuit, rationes diversas, ob quas Lugdunum ad concilium venire non posset, in medium adducit seu præterit. Et hæc in speciem justæ sunt, talesque, ut, si Manassis archiepiscopi minus, quam sit, nota foret vitæ ratio, sententiam in eum, credi posset, injuste, præcipitanter atque ex invidia, ut Norienses clerici in scripta, quæ apud Mabilonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 128 et binis seqq. exstat, ad Cameracenses epistola ferri aiebant, latam fuisse; veræ tamen pleræque non sunt, sed tantum a Manasse inventæ seu confictæ, ut solita calliditate ac astutia, quæ, uti Gregorius Papa apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 199 loquitur, inducias, ut subterfugeret, quærebat, iudicium ecclesiasticum, in causa sua ex canonum præscripto ferendum, aut eluderet aut declinaret; a quo quantopere abhorreret, argumento etiam sunt amplissima dona, quæ, ut ab eo subeundo sese præstaret immunem, Hugoni Diensi, concilii Lugduni celebrandi tempore jam instante, obtulit.

muneribusque oblati, iudicium illius declinare studuit,

B 146 Audi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Novæ Mss. pag. 205 et seq. Hugonem Flaviniacensem: Dum igitur..., inquit, locus concilii apud Lugdunum constitutus esset, Remensis etiam archiepiscopus (Manasses scilicet) iuxta tenorem litterarum (Gregorii Papæ nempe, quarum partem num. 142 recitavi) ad idem se purgaturus invitaretur concilium, posito domno Hugone apud Viennam pro corporis curatione, nuntii præfati archiepiscopi venerunt ad eum, multis et maximis precibus et muneribus ad hoc eum flectere cupientes, et ob id ei in præsentem trecentas purissimi auri uncias, domesticis quoque ejus preciosa donaria offerentes, insuper et celamentum, ne ulli mortalium id proderent, jurare volentes, cum sex episcopis, quos ipse Remensis eligeret de suffraganeis suis, ei, ut se purgaret, concederet, remota inquisitione infamiae. Addentes etiam, quod nec sperare poterant, sed tamen nihil intemptatum relinquere volebant, quod si ei solo* concederetur facultas se purgandi, inestimabiles thesauros auri, et qui etiam numerum excederent, se juraturos, et insuper sacramentum, ne cui hoc proderent. Quod totum virilis ejusdem legati animus respuit. Et quia inexpugnabilem ejus erga pecuniam animam vidit, timens sibi, concilio interesse noluit. Atque tunc modo etiam, etsi res aliunde, ut constat, minime constaret, manifestum fit, justissime sane a Sancto nostro (in cuius idcirco honorem fusi hæc prosequi hic libuit) aliisque ecclesie Remensis clericis, qui cum eo Remis excesserant, nullorum criminum insinulatum Manassem fuisse. Quod si enim hic reus non fuisset, si objecta diluere apte potuisset, utquid tanto conatu, tantis donis, tantis fraudibus iudicium, in concilio a viris integerrimis minimeque suspectis ferendum, declinare studuisset? Sed rei seriem prosequamur.

* soli

147 Cum tempus concilio Lugduni celebrando præstitutum advenerat, Bruno et Pontius, uti e Manassis verbis, num. 157 recitatis, colligitur, aliique ecclesie Remensis clerici, hosque inter, ut apparet, etiam Manasses præpositus, concilio seseistentes, eadem, quæ antea in concilio Augustodunensi, accusationum contra Manassem archiepiscopum capita exposuere, Patresque, hisce auditis ac lecta etiam, ut verosimile apparet, quam ad eos ex dictis Manasses miserat, Apologia, nec tamen, quas in hac ille, quod ad concilium non accederet, præterebat, excusationibus admissis, simoniacum antistitem, tum quia, ut loquitur loco proxime cit. Hugo Flaviniacensis, se purgare noluit, tum quia audientiam Eduensis, Pictaviensis et ipsius Lugdunensis (concilii nempe) subterfugit, synodali iudicio exauctorare, hancque in illum prolatam sententiam ad Pontificem approbandam ac confirmandam misere. Accidit id, unde etiam celebrati concilii tempus liquet, inter anni 1080 tertiam Januarii diem et anni ejusdem septimam decimam Aprilis. Epistola enim supra ex parte huc transcripta, quæ apud Labbeum loco cit. Gregorius Papa Manassem, ut ad concilium Lugduni celebrandum se conferat, instantissime hortatur, Tertio Nonas Januarii, Indictione tertia, quæ ex dictis annum 1080 designat, data notatur, aliæque epistola, quæ eodem apud Labbeum tom. Conciliorum proxime cit., col. 241 latam in eodem concilio contra Manassem sententiam idem Gregorius confirmat, Indictione pariter tertia seu anno 1080, septima decima Aprilis die, ut notæ chronice, quas in fine exhibet, fidem faciunt, fuit conscripta.

ACTORE C. B. sese contulit. Manasses in hoc exauctoratur.

E 148 Epistolam hanc integram, tum quod supra dictis lucem afferat roburque adjungat, tum quod ea Pontifex luculentum Sancti nostri in accusando Manasse æquitati testimonium præbeat, resque illius ab hoc in integrum jubeat restitui, e Labbeo loco cit. huc transcribo. His verbis concipitur: Gregorius episcopus, servus servorum Dei, Manassæ Rhemensi. Sciat fraternitas tua, quod depositionis sententiam, a legato nostro Diensi episcopo in Lugdunensi concilio religiosorum virorum consilio prolatam, et nos, dictante justitia, in Romana synodo Apostolica auctoritate firmavimus. Sed tamen contra morem Romanæ Ecclesie nimia, ut ita dixerim, misericordia ductus, adjunctis tibi Suessionensi, Laudunensi, Cameracensi, Catalaunensi episcopis vel eorum similibus cum aliis duobus, quorum testimonio æque confidamus, si de justitia confidis, et eos habere poteris, usque ad festivitatem sancti Michaelis purgandi licentiam tibi indulgemus; ea videlicet conditione, ut Manassæ et Brunoni et ceteris, qui pro justitia contra te locuti fuisse videntur, rebus suis in integrum restituis, usque ad Ascensionem Domini proximam Rhemensem ecclesiam a tua occupatione ex toto liberam deseras, et Cluniacum aut Casam-Dei cum uno clerico et duobus laicis, tuis stipendiis religiose victurus, secedas.

Sanctumque in res suas epistola, quæ hæc concilii sententia

F 149 Quod si facere volueris, prædicto Diensi episcopo prænuuntiare procures, ut in ejus præsentia sacramento confirmes, de rebus prædictæ ecclesie te nihil interim distracturum, nisi quantum tibi et prædictis sociis competenter suffecerit. Clericos autem, qui tanto tempore pro justitia exilium passi sunt, in ecclesia secure Deo servire permittas. Et quoniam laboriosum tibi fuerit ad nos usque venire, concedimus, ut coram Diensi episcopo et abbate Cluniacensi,

confirmatur, restituere a Pontifice jubetur.

AUCTORE
C. B.

Cluniacensi, aut, si abbatem deesse contigerit, coram Amato, prædicto modo cum prædictis testibus de infamia te expurges. Quod si huic nostræ dispensationis præcepto obedire contempseris, scias, quoniam iniquitatem tuam ulterius portare non possumus, et depositionis sententiam, non solum immutabiliter perman-suram, sed etiam nullam tibi audientiam in posterum relinquendam. Data Romæ decimo quinto Kalendas Maii, Indictione tertia. *Epistola hæc, Gregorium sane summa erga Manassem benignitate indulgentiaque usum esse, fidem facit; verum hic, quæ illa præscribat is Pontifex, obfirmato in criminibus animo, non implevit. Ac nominatim quidem nec Brunonem, nec alios Remensis ecclesiæ clericos, quos gravissimis damnis (adi. num. 118 et seqq.) affecerat, in dignitates facultatesque suas, ut Pontifex epistola recitata injungebat, restituit; qui vero quantum ad Sanctum nostram postea id factum fuerit, § sequens aperiet.*

§ VIII. Qui et quando Sanctus in pristinum, aut etiam meliorem statum Remis restitutus fuerit, et an post suum sub Manasse ex hac urbe dicesum, aut etiam umquam alias Parisiis docuerit.

Manasse, exauctorato Remensi archiepiscopo, non modo, ut jam docui, nihil omnium, quæ ei epistola, § præcedenti huc transcripta, Gregorius præceperat, implente, verum etiam eo furoris delapso, ut, quem simoniace acquisierat, jamque tum jussi Pontificii, tum sententiæ, in concilio Lugdunensi contra se late, vi dimittere debuerat, episcopatum armis etiam sibi serrare aut certe bona ejus sibi asserere niteretur, Pontifex, hominis impietati mature occurrendum ratus, quatuor diversas una eademque vigesima septima Decembris die, non diu admodum, ut apparet, post celebratum, in quo Manasses exauctoratus fuerat, Lugdunense concilium, ac proin anno 1080 scripsit epistolas, unam scilicet ad clerum et populum Remensem, alteram ad Hebolium, seu, ut alibi etiam scriptum invenitur, Ebalum aut etiam OEbalum, Rectiacensem comitem, tertiam ad episcopos archidiaecesim Remensis suffraganeos, ac quartam denique ad Philippum, Francorum regem. Et universim quidem litteris illis, ut Manassem pro episcopo non amplius habentes, successorem ei sufficerent, omnibus et singulis enixissime commendabat; nominatim autem clerum et populum, uti etiam comitem Ebalum et ecclesiæ Remensis suffraganeos, ut Manassa, tanquam invasori injusto, pro viribus resisterent, serio monebat, Philippo etiam, Francorum regi, ne, quam clerus et populus ecclesiæ Remensis facturus erat, electionem impediret, auctoritate Apostolica injungens. Epistolæ illæ omnes exstant apud Labbeum tom. X Concil., col. 264 et tribus seqq. Prioris verba, huc potissimum facientia, quod simul Manassem, cum in concilio Lugdunensi exauctoratus jam fuisset,

Pontifex, ut Manassa exauctorato resistatur, datis ad diversos

epistolamque, § præcedenti huc transcriptam, a Pontifice acceptisset, male acquisitum Remensem archiepiscopatum armis sibi serrare thesaurose ejus diripere, conatum adhuc fuisse, edoceant, huc transcribo.

132 *En illa: Quam itaque (sententiam in Manassem in concilio Lugdunensi late) diligenter perscrutantes et pro magnitudine iniquitatum ejus (Manassis) justissimam fuisse approbantes, eo tenore in Romana synodo confirmavimus rogatu multorum fratrum, ut, concessis sibi induciis, si posset, ad expurgandum se de objectis veniendi licentiam haberet ac liberam de se agendi facultatem; ita tamen ut interim regimini ipsius ecclesiæ cederet, et in Cluniacensi vel in aliquo religioso monasterio degeret, ut, cujus obedientiæ quantæque humilitatis esset, probaretur. Verum (sicut vos ipsi scitis) non solum huic diffinitioni non obedivit, sed ad contemptum interdictionis nostræ ecclesiæ vestram invadere ac impudenti devastatione confundere præsumpsit; utpote quam non per osium, ut pastor, sed aliunde, ut fur et sævissimus prædo, intravit; ad hoc scilicet, ut gregem dominicum mactet et perdat, non ut vigilantia pastoris protegat et defendat. Siquidem adeo in immensum actuum suorum tetendit iniquitas, ut dignissime damnationi atque excommunicationi subiaceat, ita ut in perpetuum nullam restitutionis suæ spem concipere debeat. Quapropter Apostolica vos auctoritate monemus, ut perversis actibus ejus in nullo communicetis, imo ut tollatur de medio vestrum, et in interitum carnis suæ tradatur satanæ, ut spiritus salvus sit, sibi modis omnibus resistatis. Detis etiam operam, ut communi consilio parique voto, assentiente vobis prædicto confratre nostro Diensi episcopo, patrem vobis secundum Dominum eligatis. Nec Gregorius, qui, ut hæc ejus verba fidem faciunt, Manassem Remis pulsus præterea volebat, voto fuit frustratus; etenim ecclesiæ Remensis non tantum populus et clerus, sed et primates in simoniacum jamque exauctoratum antistitem insurrexere, eumque ex usurpata cathedra eiecerunt.*

135 *Docet id Guibertus de Novigento, auctor synchronus, jam pluries laudatus, verbis num. 110 de Manasse huc transcriptis proxime isthæ sequentia subjungens: Quem (Manassem nempe) postmodum proceres, clerus atque Burgenses, cum ab Hugone (qui Diensis agnominabatur) archiepiscopo (postea scilicet facto) Lugdunensi, Apostolicæ Sedis legato, viro in fœnore justitiæ clarissimo, creberrimo anathemate feriretur, et ille manu militari thesauros ecclesiæ dilapidare niteretur, a sede, quam male obsederat, pepulerunt, et exilio relegatus æterno, cum se ad excommunicatum tunc temporis Henricum imperatorem ipse etiam excommunicatus contulisset, hac illacque oberrans sine communione postremo defungitur. Ita Guibertus: licet autem, an, quod hic innuit, Manasses in excommunicatione, qua ob crimina pertiniaciamque præcipue a Pontifice fuerat percussus, vitam finiret, non immerito ex iis, quæ Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. VIII, pag. 633 et seqq. observant, in dubium queat revocari, ambigendum tamen non est, quin, quod hic pariter tradit, simoniacus ille antistes a clero, populo et optimatibus e Remensi cathedra fuerit ejectus; id enim vere factum, qui rem examinarunt, eruditi omnes unanimi consensu affirmant, nec ul-*

litteris mandat,

E

sedeque simoniacus ille antistes dejicitur:

F